

CONTRIBUȚII LA ISTORIA AȘEZĂMÂNTULUI SPITALICESC “MADONA DUDU” DIN CRAIOVA

ELENA STELUȚA DINU

doctorand anul II, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca, Facultatea de Istorie și Filozofie

Rezumat

Studiul prezintă evoluția ospiciului Madona-Dudu din Craiova din punctul de vedere al locației, medicilor și metodelor de tratament folosite. Din anul 1851 până în 1858 a început succesiv a se adăposti trei-patru alienați în mod permanent prin chiliile ruinate ale bisericii Madona-Dudu din Craiova. În 1860, în urma dărâmării acestor chilii, lângă biserica Madona-Dudu s-au clădit două camere și o bucătărie pentru întreținerea permanentă a șase-opt bolnavi. În cursul anilor s-a mai mărit numărul încăperilor, iar numărul paturilor a crescut la 20. Până în anul 1865 se primeau bolnavi de tot felul în acest mic spital: pelagroși, epileptici, cazuri chirurgicale, alienați. Începând din anul 1860, ospiciul a beneficiat de asistență medicală calificată. Pricipalii medicii care s-au succedat la conducerea ospiciului au fost: Nicolae Hanselman (1826-1865), George Demetriade (1814-1891), Iosif Fabricius (1830-1888) și George Mileticiu (1853-1917). În perioada 1891-1922, ospiciul Madona-Dudu din Craiova a fost una dintre cele mai bine organizate instituții de asistență a alienaților din Vechiul Regat.

Cuvinte cheie: tratament, psihiatrie, Craiova, Madona-Dudu, ospiciu.

CONTRIBUTIONS TO THE HISTORY OF THE MEDICAL ESTABLISHMENT “MADONA DUDU” FROM CRAIOVA

Abstract

This study presents the evolution of the asylum “Madona Dudu” from Craiova from the point of view of its location, medical staff and the methods of treatment used.

From 1851 to 1858, permanent shelter started to be given to three or four alienated persons in the dilapidated hermitage rooms of the “Madona Dudu” church of Craiova.

In 1860, following the knocking down of these hermitage rooms, two rooms and a kitchen were built near the church in order to offer treatment to no more than eight sick people. In time, the number of rooms increased, and so did the number of beds, which reached 20. Until 1865 all kinds of sick people had been received: pellagra-suffering people, epileptics, operated people and alienated people. Starting with 1860, the asylum benefited from highly-qualified medical staff. Among the doctors succeeding in the management of this asylum we mention: Nicolae Hanselmann (1826-1865), George Demetriade (1814-1891), Iosif Fabricius (1830-1888) and George Mileticiu (1853-1917).

Between 1891 and 1922, the asylum “Madona Dudu” of Craiova was one of the best organized institutions offering medical assistance to the alienated in the Old Romanian Kingdom.

Keywords: treatment, psychiatry, Craiova, Madona Dudu, asylum.

Articol intrat la redacție în data de: 10.10.2011

Primit sub formă revizuită în data de: 31.10.2011

Acceptat în data de: 02.11.2011

Adresa pentru corespondență: elena_dinu 2010@yahoo.com

Înainte de a începe prezentarea așezământului medical *Madona Dudu* din Craiova, este necesar să avem o imagine de ansamblu asupra evoluției psihiatriei internaționale.

Până în anul 1700 era de neconceput pentru medici că alienații erau susceptibili a fi tratați, că există posibilitatea de a fi vindecați. Cu toate acestea, în secolul al XVI-lea, unii medici ca Platter și Wier, apoi Willis în secolul al XVII-lea, au cutezat a-i considera bolnavi, demni de tratament, dar ei nu au fost luați în seamă de contemporani.

Meritul de a fi dat primul impuls decisiv pentru un tratament științific în psihiatrie a fost al mai multor medici englezi, între care William Cullan (1712-1790), Arnold Crichton și William Perfect. Apoi medicul francez Philippe Pinel (1743-1826) supranumit, pe drept cuvânt, „apostolul umanității”, i-a diferențiat pe alienați de ceilalți întemnițați și i-a încredințat medicilor specialiști [1]. Până atunci alienații erau închiși împreună cu infractorii, ospiciile confundându-se cu închisorile. Activitatea lui Pinel a devenit un stimul general și pentru celelalte state civilizate, dar abia în anul 1867 s-au desființat în Europa cultă ultimele lanțuri cu care fuseseră ferecați alienații.

Esquirol a creat în 1817, în Paris, prima clinică psihiatrică și afirma că alienația mintală nu era altceva decât o afecțiune cerebrală. El a descris diferitele forme ale bolilor și a indicat tratamentul. Din contră, în aceeași epocă, în Germania, profesorul Heinroth, de la catedra clinică, afirma că nebunia era rezultatul culpei omenești și că izvora din păcat și prin căderea în păcat.

În anul 1807, în spitalul Charité din Berlin, dr. Horn a inventat mașina de învârtit și toba rotativă în care era legat bolnavul și susținea că prin acele învârtituri cei legați se calmau, iar cei melancolici se înveseleau. Însă de prea puține ori aparatul îl scăpa pe bolnav în mod medical de suferințele sale.

Alte mijloace curative au fost coșul de forță, patul de forță, blocul de forță, coșciugul englezesc. Astfel imobilizați, bolnavii trebuiau să petreacă chiar până la 12 ore.

În cele din urmă, toate statele civilizate au început să clădească spitale sistematice unde alienații găseau tratament rațional și uman, unii ajungând la vindecare. Dar a fost necesară o luptă de zeci de ani ca să dispară, chiar și din spitalele sistematice moderne, unele mijloace coercitive și dureroase. A fost meritul a doi medici englezi – Gardiner-Hill și Conolly – care au arătat inutilitatea și empirismul irațional al mijloacelor curative violente încă în uz și au reușit să generalizeze sistemul numit *nonrestraint*. O mișcare asemănătoare s-a produs și în alte state. Prin sistemul *nonrestraint*, s-a acordat bolnavilor o libertate mai mare de a se plimba, chiar afară din edificiu. Aceasta a condus la adoptarea sistemului pavilionar, cu curți și grădini întinse, cu terenuri spațioase pentru a ocupa bolnavii cu horticultura și agricultura. Baza tratamentului consta în a-i ocupa pe cei apti pentru a-i sustrage astfel meditațiilor

morbide, a-i transfera din lumea imaginară în cea reală [2].

Cele câteva date prezentate mai sus sunt numai câteva crâmpie din acest domeniu expuse cu scopul realizării unui cadru general al fenomenului psihiatric în veacurile XVII-lea și al XIX-lea.

În România ospiciile au apărut mai târziu. Alienajii erau ținuti în chiliile bisericilor și mănăstirilor. Ospiciul Mărcuța, din București, datează din anul 1832; ospiciul Neamțu din anul 1850, iar cel de la Golia, din Iași, din anul 1860, toate fiind la început mănăstiri. Poporul credea că alienatul era cuprins de duhul cel rău, încât, pe lângă rugăciuni inofensive, a recurs și la exorcismul religios, mai ofensiv. Preoții vestiți că au puterea de a scoate duhurile, precum și moliftele Sfântului Vasile cel Mare erau la mare preț în secolul al XIX-lea.

În București era sanatoriul „Caritatea”, care funcționa în condiții bune și după exigențele moderne. Tot în București, s-a înființat în anul 1898 o secție de alienați criminali, pe lângă închisoarea Văcărești.

În Moldova, în anul 1900, era construit și ospiciul Socola. Dar capacitatea acestor ospicii era insuficientă, numărul alienajilor mintali din țară era de șase-șapte ori mai mare.

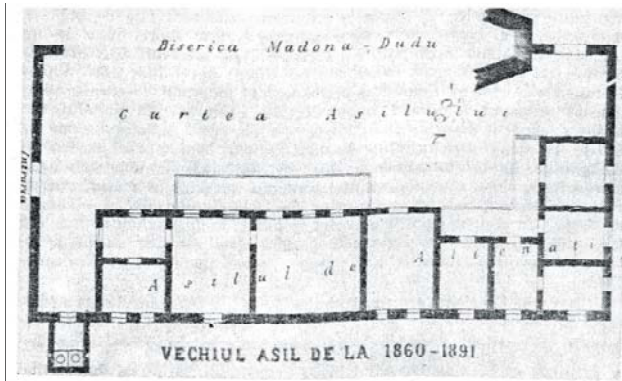
În Craiova, epitropia bisericii Madona-Dudu a întreținut din fondurile sale un ospiciu. Chiliile de la biserica Maica Precista Dudu îndeplineau funcția unui ospiciu numai pentru bolnavii din orașul Craiova, așa cum reiese din raportul înaintat la 24 ianuarie 1851 de poliția orașului Craiova către prefectura județului Dolj, referitor la internarea „spre întremare” a unui bolnav de epilepsie [3]. Din anul 1851 până la 1858 a început succesiv a se adăposti 3-4 alienați în mod permanent prin chiliile ruinate ale bisericii. În 1860, dărâmându-se aceste chillii, lângă biserica Madona Dudu s-au clădit două camere și o bucătărie pentru întreținerea permanentă a 6-8 bolnavi. În cursul anilor s-a mai mărit numărul încăperilor, iar numărul paturilor a crescut la 20. Până în anul 1865 se primeau bolnavi de tot felul în acest mic spital: pelagroși epileptici, cazuri chirurgicale, alienați [4]. Ceea ce îi aducea pe acești bolnavi la spitalul bisericii Madona Dudu era credința în icoana Maicii Domnului făcătoare de minuni [5].

Despre o asistență medicală calificată, constituind începutul etapei științifice în asistența alienajilor de la Madona Dudu, se poate vorbi începând cu 1860, când a fost numit primul medic al azilului, în persoana doctorului Nicolae Hanselman (1826-1865), urmat rând pe rând de Lazăr Friedlander, George Demetriade (1814-1891), Iosif Fabricius (1830-1888), George Mileticiu (1853-1917) și Gheorghe Constantinescu.

Nicolae Hanselman, originar din Salzburg, fost medic militar austriac, a fost medic al ospiciului Madona Dudu din 12 august 1860 până la 1865. Nu a fost specialist psihiatru, dar s-a informat din literatura de specialitate [6] și a făcut față în mod onorabil sarcinii de medic al ospiciului.

Tratamentele pe care le prescria se bazau pe narcotice: opiu, morfină, atropină, veratrină etc. Datorită lipsei unei camere de izolare a folosit pentru agitați lanțul și camisolul (câmașa de forță). A interzis bătaia. Personalul inferior aplica totuși, pe ascuns bătaia de potolire.

Azilul avea atunci două camere și o bucătărie, pentru cei șase-opt bolnavi permanenți, dar numărul acestora ajungea uneori până la 16.

Vechiul azil de la 1860-1891.

După câteva luni de suplinire a postului de medic al ospiciului de către Lazăr Friedlaender, a fost numit titularul, doctorul George Dimitriadis (Demetriade), originar din Pesta, care a profesat la Madona Dudu din anul 1865 până în 1872 [6].

Adversar al tratamentului cu narcotice și alcaloizi, el folosea tonice, ca picăturile Hoffman și tinctura amară, apoi ceaiuri diuretice și purgative.

În data de 1 martie 1872 a fost numit medic al ospiciului Madona Dudu doctorul Iosif Fabricius, care a funcționat aici până în 1888. Nu avea studii psihiatrice de specialitate.

Iosif Fabricius (1830-1888).

S-a informat din tratatele timpului și a făcut studii în străinătate, unde a vizitat instituțiile psihiatrice. A impus o atitudine umanitară față de bolnavi, interzicând și el bătaia. Personalul ajutor a fost sporit până la opt persoane, iar numărul de paturi a crescut la 20, rezervate exclusiv bolnavilor din oraș, așa cum reiese dintr-o corespondență din 7 iulie 1883 a prefectului de Dolj către Comitetul Permanent al Județului, în care se semnalează refuzarea internării bolnavilor din județ, atât la spitalul din Craiova, cât și la ospiciul Mărcuța, care solicita suma de 500 lei pe an „pentru întreținerea unui individ, bani care să se dea ori de familiile lor sau de comunele din care sunt” [7].

Tratamentele aplicate corespundeau nivelului științei contemporane, iar ca măsuri coercitive se foloseau, în lipsa încăperilor de izolare, camisolul, mănușile de forță și fotoliul de forță. Îngrijirea, alimentația și supravegherea alienaților au fost ameliorate. Doctorul Fabricius a avut o contribuție deosebită la adoptarea hotărârii de a se construi noul ospiciu Madona Dudu. A întocmit în 1885 un raport de necesitate, iar în 1887 a avizat ca fiind corespunzător pentru construirea unui ospiciu modern, locul cumpărat în acest scop de epitropia bisericii la periferia orașului Craiova.

În perioada 1872-1890 au fost internați în ospiciul Madona-Dudu 486 de bolnavi, 296 bărbați și 190 femei, frecvența de vârstă fiind mai mare între 20-50 ani. Localul nu era corespunzător pentru asistența bolnavilor mintali: o curte strâmtă, patru camere pentru bolnavi și câteva odăițe pentru personalul azilului. Vara toți alienații erau îngrămădiți în curte, iar iarna în două odăițe întunecoase [8], fiind lipsiți de orice ocupații sau distracții.

Pe baza planurilor arhitectului Alexandru Săvulescu (1847-1902) din București și a adjuccării lucrării de către antreprenorul Giuseppe Trolli, la 15 septembrie 1888 au început lucrările pentru construirea noului ospiciu. Alexandru Săvulescu a fost de altfel, unul dintre făuritorii Școlii de Arhitectură din București. Între anii 1895 și 1902 a fost și președintele Societății Arhitecților Români, înființată în 1891. În vara anului 1890 clădirea noului ospiciu a fost finalizată, iar după completarea instalațiilor interioare, localul a fost inaugurat în 5 iunie 1891, odată cu transferarea bolnavilor din vechiul ospiciu.

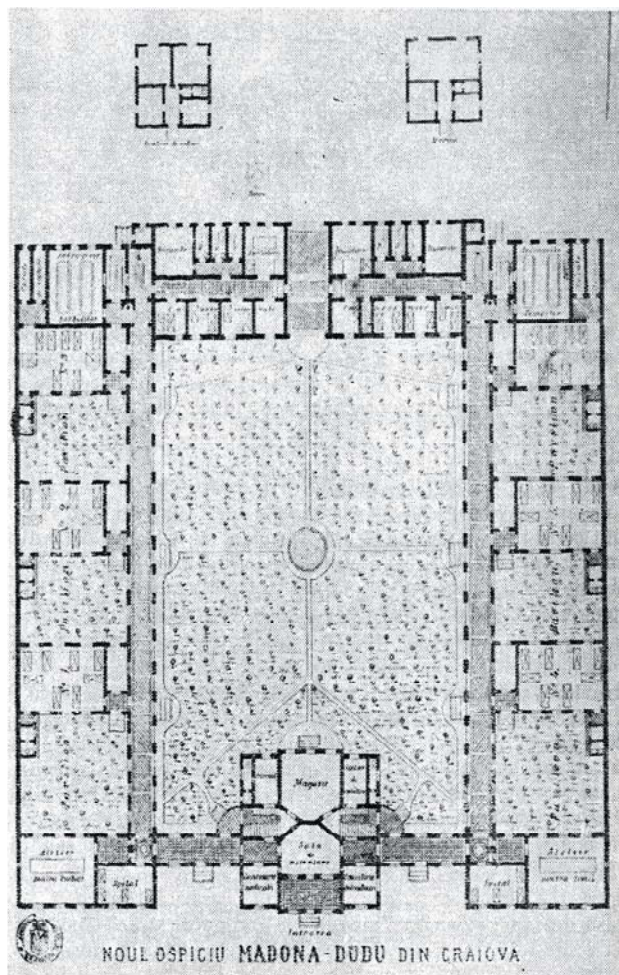
Noul ospiciu Madona-Dudu, considerat a fi primul ospiciu modern din țară, a fost condus de medicul psihiatru George Mileticiu din august 1888 până în aprilie 1917. Aportul doctorului Mileticiu la proiectarea noului ospiciu a fost substanțial, prin sugestiile făcute arhitectului în urma vizitelor efectuate în acest scop peste hotare în Franța, Germania, Austro-Ungaria. Om de inițiativă și acțiune, cu o serioasă pregătire în psihiatrie, animat de profunde sentimente umanitare, a devenit, datorită capacității sale organizatorice, o autoritate în specialitate, fiind apreciat la superlativ. Doctorul Mileticiu a fost creatorul psihiatriei în Oltenia și unul dintre pionierii psihiatriei românești.

S-a impus ca un medic iubitor al progresului, dornic să introducă prompt toate inovațiile utile în așezământul pe care îl conducea [6].

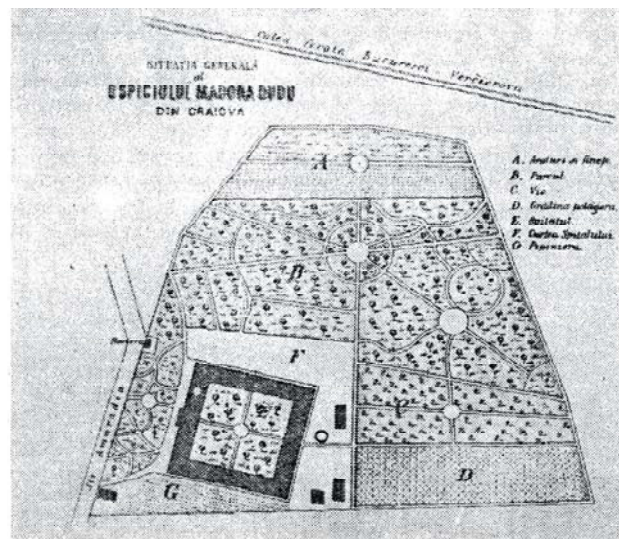

George Mileticiu (1853-1917).

Noul ospiciu Madona-Dudu era o construcție de tip pavilionar, cu un edificiu central, construit în formă de patrulater, cu parter și etaj, cuprinzând la parter magazia de îmbrăcăminte, locuința internului și atelierul de croitorie, iar la etaj locuința medicului secundar și a intendentului. Lateral se afla câte un salon pentru afecțiunile psihice acute, iar aripile erau formate din câte un salon spațios, unul pentru bărbați și altul pentru femei, atelierele de ocupație manuală și de distracție. De o parte și de alta porneau două aripi, formate din câte trei pavilioane separate, care comunicau între ele printr-un coridor spațios, deschizându-se în curtea din mijloc. Un șir de pavilioane era destinat femeilor, altul bărbaților. În fiecare pavilion puteau încăpea comod câte douăzeci de paturi. Un pavilion era destinat pacienților liniștiți, altul epilepticilor și paralizicilor, al treilea agitaților, fiecare pavilion de agitați având camere de izolare. Pătratul se încheia cu edificiul administrativ, adăpostind două săli spațioase de mese, bucătăria, spălătoria, băile și dușurile pentru bărbați și femei și opt rezerve pentru bolnavi. În spatele acestei clădiri se aflau unele dependințe: un pavilion izolat pentru bolile contagioase, magazia de lemne, morga etc. Întreg ospiciul era înconjurat de grădini, plantații de pomi fructiferi și brazi, precum și un teren de muncă, în suprafață de 9 ha, toate acestea fiind sub îngrijirea unui inginer silvic, salariat al epitropiei.

Noul ospiciu Madona Dudu din Craiova (1891-1922).

Numărul de paturi al noului ospiciu era de 35 paturi gratuite și 30 de paturi cu plată, în secția comună și șase paturi rezervate, în afara celor din camerele de izolare ale agitaților. Pentru locurile gratuite se cerea prezentarea

unui act de pauperitate, iar pentru cele cu plată din secția comună se achitau 45 lei lunar. Pentru o cameră rezervată taxa lunară era de 150 lei [9].

Printre metodele de tratament utilizate era și ergoterapia. Bolnavii aveau ocupații diverse în funcție de anotimp. Totuși activitatea acestora nu era remunerată, precum era a celor din ospiciile din Ungaria, de exemplu, care primeau zilnic 40 fileri recompensă pentru activitatea lor [4].

Mișcarea bolnavilor pe 14 ani a constat dintr-un număr de 635 bolnavi nou internați (409 bărbați și 226 femei), la care se adăugau 23 de bolnavi proveniți din vechiul azil. Numai jumătate din totalul internaților proveneau din județul Dolj. Cât privește evoluția bolii celor 635 de pacienți internați în 14 ani, 32% apar ca vindecați, 23% ameliorați, 9,5% nevindecați, 24% decedați și 11,5% rămași.

Pelagra dădea un mare număr de decese, iar paralizia generală progresivă un număr mare de internări (15% din total); alcoolul determinase stigmată psihiatrică la 40% din bolnavii internați, iar ereditatea era incriminată în 31,2% din cazurile spitalizate la Madona-Dudu.

În perioada 1919-1922, sanatoriul a fost condus de doctorul George Constantinescu, care a fost un psihiatru distins, respectuos față de normele deontologice, un demn elev al lui Milețiciu.

În 13 mai 1922, Epitropia bisericii Madona-Dudu a cedat sanatoriul Ministerul Sănătății Publice, Muncii și Ocrotirilor Sociale, dar acesta nu a mai continuat opera făurită cu atâta trudă și a cedat, la rândul său, întreg localul cu zestrea lui Ministerului Instrucțiunii. Bolnavii din sanatoriu au fost transferați, în iulie 1922, la ospiciile Socola-Iași și Coștiugeni-Chișinău [9].

Concluzie

Din cele ce am arătat mai sus se poate observa că internarea în ospiciile din Europa a fost o creație instituțională proprie secolului al XVIII-lea [1]. Ea a avut o amploare care nu-i lăsa nici o dimensiune comună cu întemnițarea practică în Evul Mediu. Ca măsură economică și precauție socială, internarea bolnavilor mintali în

ospiciu a avut valoare de invenție, deoarece prin aceasta s-a realizat eliminarea spontană a „asocialilor”, având un rol pozitiv, de organizare.

În țara noastră principalele ospicii, Mărcuța, Neamțu, Golia, precum și Madona-Dudu au fost create, la început, în chiliile bisericilor și mănăstirilor, unde alienatul era supus practicilor religioase inofensive - rugăciuni, masluri sau exorcismului, mai ofensiv.

Ospiciul Madona-Dudu din Craiova a beneficiat de o asistență medicală calificată. Medicii care s-au succedat la conducerea acestui ospiciu, începând cu anul 1860, au încercat să adopte o atitudine umanitară față de bolnavi, metodele de tratament fiind cele aplicate în așezămintele spitalicești similare din statele civilizate.

Cu toate unele, inevitabile carențe, ospiciul Madona-Dudu a fost în perioada 1891-1922, una din cele mai bine organizate instituții de asistență a alienaților din Vechiul Regat. Se poate spune că s-a realizat o modernizare în acordarea asistenței alienaților prin adoptarea unei noi atitudini, umanitare, față de om și față de bolnav.

Bibliografie

1. Foucault M. Istoria nebuniei în epoca clasică, Edit. Humanitas, București, 1996, 91, 82.
2. Milețiciu G. Soarta alienaților în decursul veacurilor. Craiova, 1916, 12-17.
3. Arhivele Naționale Serviciul Județean Dolj, fond Prefectura județului Dolj, dosar 49/1851, f.10.
4. Milețiciu G. Ospiciul, Madona-Dudu din Craiova. Dare de seamă pe anii 1891-1904 cu considerațiuni asupra asistenței alienaților în România. Tipografia Fane Constantinescu, Craiova, 1905, 12, 30.
5. Constantinescu I. Istoricul Bisericii Maica Precista Dudu din Craiova. vol II, Craiova, 1928, 11.
6. xxx. Repere spiritual românești. Un dicționar al personalităților din Dolj. Craiova, Edit. Aius, 2005, 160, 103, 37.
7. Arhivele Naționale Serviciul Județean Dolj fond Prefectura județului Dolj, serviciul administrativ, dosar 104/1883, f. 6.
8. Milețiciu G. Studii psihiatrică, Craiova, 1895, 108.
9. Olaru A. Interferențe medico-culturale. Edit. Scrisul Românesc, Craiova, 1983, 193-194, 195.